

PORADŇA PRE OBČIANSKE A ĽUDSKÉ PRÁVA

CENTER FOR CIVIL AND HUMAN RIGHTS

HRNČIARSKA 2/A, 040 01 KOŠICE, SLOVENSKO

» mobil: +421 908 69 55 31, +421 949 338 396
» www.poradna-prava.sk » poradna@poradna-prava.sk
» IČO: 37 86 72 70 » IBAN: SK82 7500 0000 0040 2997 3859

TLAČOVÉ VYHLÁSENIE

V Košiciach dňa 16.07.2026

Stanovisko Poradne pre občianske a ľudské práva k filmu *Prameň*.

V súvislosti s uvedením filmu Ivana Ostrochovského *Prameň*, o sterilizáciách rómskych žien v 80-tych rokoch, verejnou diskusiou, ktorú vyvolal, ako aj záujmom médií a inštitúcií o stanovisko Poradne pre občianske a ľudské práva, zverejňujeme toto vyhlásenie. Individuálne mediálne vyjadrenia k filmu nebudeme poskytovať

Poradňa pre občianske a ľudské práva sa problematike nezákonných sterilizácií rómskych žien venuje od svojho založenia v roku 2001. V našej správe *Telo a duša*, vydanej v januári 2003, sme zdokumentovali viac ako 140 prípadov násilne sterilizovaných rómskych žien, zastupovali sme poškodené ženy pred slovenskými súdmi aj Európskym súdom pre ľudské práva, podieľali sme sa na presadení zmien právnej úpravy informovaného súhlasu a spolu s poškodenými ženami dlhodobo presadzujeme prijatie mechanizmu ich odškodnenia na Slovensku.

Domnievame sa, že téma násilných sterilizácií si zaslúži pozornosť verejnosti aj umelecké spracovanie. O to väčšiu zodpovednosť však nesú tvorcovia pri zobrazovaní udalostí, ktoré predstavujú jednu z najzávažnejších kapitol porušovania ľudských práv na Slovensku pred i po roku 1989 a ktorých dôsledky poškodené ženy znášajú dodnes.

Po pozretí filmu máme za to, že *Prameň* túto zodpovednosť nenaplnil.

Film síce upozorňuje na existenciu násilných sterilizácií, no podľa nášho názoru neposkytuje divákovi dostatočné porozumenie toho, **ako a prečo k násilným sterilizáciám rómskych žien dochádzalo.**

Násilné sterilizácie neboli výsledkom individuálnych zlyhaní či osobných morálnych rozhodnutí jednotlivcov. Boli založené na oficiálnej štátnej politike, diskriminačným prístupom voči rómskym ženám a dlhodobým nerešpektovaním ich základných práv. Ak sa tento rozmer dostáva do úzadia, vzniká riziko, že diváci odídu s neúplným alebo skresleným pochopením tejto histórie.

Domnievame sa, že ak umelecké dielo spracúva tému závažného a systematického porušovania ľudských práv, nesie osobitnú zodpovednosť voči historickej pravde aj voči ľuďom, ktorí tieto udalosti prežili.

Príbehy nezákonne sterilizovaných žien by nemali byť metaforou či len kulisou pre umeleckú fikciu. Sú to príbehy konkrétnych žien, ktorým štát a jeho inštitúcie nezákonne zasiahli do ich telesnej integrity, dôstojnosti a reprodukčných práv. Pri ich zobrazovaní je preto nevyhnutné pristupovať s maximálnou citlivosťou, rešpektom a dôslednou znalosťou historických faktov.

V tejto súvislosti spomenieme nedávnu verejnú diskusiu okolo filmu *Sbormistr*, ktorá otvorila dôležitú otázku, akú zodpovednosť nesú tvorcovia pri spracúvaní príbehov konkrétnych ľudí, ktorí zažili závažné porušovanie práv. Verili sme, že táto skúsenosť povedie k tomu, že spolupráca s dotknutými komunitami

a organizáciami bude prirodzenou súčasťou tvorivého procesu. Mrzí nás, že ani v tomto prípade sa to podľa nášho názoru v potrebnej miere nestalo.

Mrzí nás aj to, že film prichádza v čase, keď **Slovenská republika napriek dlhoročným výzvam stále neprijala mechanizmus odškodnenia poškodených žien**. Verejná diskusia by preto mala smerovať nielen k minulosti, ale aj k tomu, že spravodlivosť pre mnohé z nich dodnes nebola naplnená.

Záver filmu, ktorý prináša nádej prostredníctvom príbehu individuálnej nápravy a vykúpenia, nezodpovedá skúsenosti väčšiny poškodených žien, ktorým boli reprodukčné práva nenávratne odňaté. Príbehy poškodených žien nepotrebujú poetizáciu ani symbolické vykúpenie. Potrebujú pravdivé pomenovanie mechanizmov moci, diskriminácie a rasizmu, ktoré tieto porušenia umožnili, a plné odškodnenie.

Naším cieľom nie je spochybňovať význam umeleckého spracovania tejto kapitoly našich dejín. Naopak, vítame každý zodpovedný pokus otvárať verejnú diskusiu o násilných sterilizáciách rómskych žien. Zároveň však považujeme za nevyhnutné pripomínať, že v centre tejto diskusie musia zostať ženy, ktoré tieto porušenia ľudských práv prežili, ich skúsenosti a historické súvislosti.

Naša komunikácia s tvorcami filmu: Na záver považujeme za dôležité spomenúť, že minulý týždeň nás v mene tvorcov filmu oslovila ich PR agentúra s ponukou spolupráce pri propagácii filmu. Spôsob oslovenia na nás pôsobil nešťastne, pretože nám boli vysvetľované základné súvislosti problematiky, ktorej sa venujeme viac ako 20 rokov. Aj preto sme v tej fáze uviedli, že sa k filmu môžeme vyjadriť až po jeho pozretí a posúdení jeho spracovania. Naše stanovisko vydávame po pozretí filmu a odmietnutí spolupráce.

KONTAKTY: Poradne pre občianske a ľudské práva; tel. č.: 0908 695 531; e-mail: poradna@poradna-prava.sk

Poradňa pre občianske a ľudské práva je mimovládna organizácia, ktorá sa venuje ochrane ľudských práv a slobôd so zameraním na ochranu práv menšín a ochranu pred diskrimináciou.

Pozornosť dlhodobo venujeme predovšetkým otázkam diskriminácie rómskej etnickej skupiny v rôznych oblastiach života na Slovensku. Venujeme sa tiež ochrane reprodukčných práv a problematike policajného násillia. Poradňa vo svojej práci rozvíja metódu strategického vedenia súdnych sporov v prípadoch diskriminácie a porušovania ľudských práv menšín. Zabezpečujeme sprostredkovanie bezplatného právneho poradenstva vo vybraných prípadoch porušenia ľudských práv a bezplatného právneho zastupovania v konaniach pred slovenskými súdmi a Európskym súdom pre ľudské práva v Štrasburgu. Vykonávame tiež terénny monitoring, advokačné aktivity vo vzťahu k štátnym inštitúciám a realizuje vzdelávacie aktivity v oblasti ochrany pred diskrimináciou pre odbornú a laickú verejnosť. Web: www.poradna-prava.sk

Podporte činnosť Poradne [peňažným príspevkom](#).